

Andrew Smith: peame leidma tee majanduskasvuni, mis põhineb säästmisel, investeringutel ja ekspordil

KPMG Foorumiga jagas on mõtteid maailma majanduses toimuvast KPMG (UK) peaökonomist **Andrew Smith**, kes külastas Eestit 2009. detsembris.

Mis viis teie arvates maailma majanduskriisini?

USA *sub-prime* laenude probleemi on peetud globaalse finantskriisi põhjuseks, kuid kriisi alged lähevad palju kaugemale. Paradoksaalsel kombel ulatuvad need tagasi majandusliku stabiilsuse aegadesse 1990. aastate keskpaigas, mil keskpangad ja valitsused astusid samme kasvuperioodi pikendamiseks. Majandusse voolas palju laenu raha ning varade väärtus kasvas kuni kriisi alguseni.

Kas on näha olukorra paranemist?

Kogu maailma jaoks on väga ebaselge, kui suureks kujuneb majanduskasv suure võlakoorma ning varade väärtuse suure languse valguses. See on esimene suur kriis, mis on tingitud pankade liigsuurest laenamisest. Mitme inimpõlve jooksul pole maailma majanduses sellist olukorda olnud, seetõttu ei tea keegi, kui kaua taastumine aega võtab.

Väga oluline on teada, mis hetkeks on inimesed on piisavalt võlgu tasunud, et julgeksid uuesti kulutada. Riikide valitsused on eelarve kaudu suunanud raha majandusse, aga ühel hetkel peavad nad selle lõpetama. Siis on

näha, kas erasektoril on piisavalt jõudu nõudluse ülevõtmiseks.

See on esimene suur kriis, mis on tingitud pankade liigsuurest laenamisest. Mitme inimpõlve jooksul pole maailma majanduses sellist olukorda olnud, seetõttu ei tea keegi, kui kaua taastumine aega võtab.

Kuidas paistab majandusolukord Suurbritannias?

Mina elan Londonis ja esmapilgul ei paista midagi erilist. Muidugi, tööpuudus on suurenenud. Kui vaadata natuke laiemalt, siis „peatänavalt“ on kadunud terve hulk hästi tuntud suuri nimesid. Arvata võib, et päris paljud tuntud kaubamärgid oleksid pidanud kaduma juba varem, kuid viimase 10 aasta tugev konjunktuur lasi neil edasi tegutseda. See oli aeg, mil nad oleksid pidanud ennast moderniseerima, aga ei teinud seda.

Kas on näha erinevusi Euroopa ja muude maailma piirkondade vahel?

Paljud inimesed mõtlesid, et Euroopas

ei oleks pidanud majanduslangust olema. Kui Hispaania kõrvale jätta, polnud Euroopas suuremat kinnisvarabuumi ja erasektor ei laenanud nii suurelt. Euroopas on erasektori võla ja sissetulekute suhe umbes 100%, Suurbritannias aga 170%. Kuid vaatamata sellele oli langus Euroopas väga sügav. Suuresti oli tegu ka sellega, et Saksamaa on suur tootja ja eksportija ning kriis vähendas nõudlust Saksa toodete järele.

Paljudes riikides on majandus langenud nii palju, et tekkinud on väga palju liigset tootmisvõimsust. Ettevõtted ei suuda müüa sellistes kogustes ja ilmselt ka mitte selliste hindadega, nagu loodeti.

Ma näen teatavat erinevust Lääne ja Aasia vahel. Lääneriikide majanduses on paljuski suhtumine, et ootame-vaatame, mis juhtub Hiinas, aga erinevatel turgudel hoolitsetakse selle eest, et olla valmis uueks tõusuks. KPMGs oleme teinud globaalseid uuringuid, küsides firmade käest: kas kavatsete muuta oma ärimudeleid, kas kavatsete otsida uusi kliente ja uusi turge, kas muudate hindasid, kas muudate tooteid? Kaug-Idas on väga palju selliseid ettevõtteid, kes vastavad:

„Jah, me teeme kõiki neid asju ja me teeme seda kohe“. Turud muutuvad lähema kümne aasta jooksul. Aasia ja Vaikse ookeani riigid otsivad praegu võimalusi ning tunnevad, et nad suudavad asjad liikuma panna.

Euroopas aga ütlevad väga paljud firmad, et tegu on finantssüsteemi probleemiga ja valitsuse asi on see korda ajada. Üks suur erand Euroopas on Iirimaa, kus kinnisvaramulli lõhkemine on tekitanud suuri majandusprobleeme, umbes nagu Eestis. Iirlased otsivad hoolega uut majandusmudelit.

Kas võib näha teatud sarnasusi Eesti ja Suurbritannia majandusolukorra vahel?

Eesti puhul on selge, miks otsitakse uusi ärimudeleid ja turge. Palgad langevad, töötus on kiiresti tõusnud, sisenõudlust enam pole ning tuleb vaadata eksporditurgude poole. Seda-

sama veelgi suuremas mastaabis tuleb teha Suurbritannias. Ka meie SKP kasvas laenuhahtude kasvu tõttu ja ka meil polnud see kasv jätkusuutlik. Peame leidma tee majanduskasvuni, mis põhineb säästmisel, investeringutel ja ekspordil. Suurbritannias oleme kogenud valuuta kiiret langust, mis peaks kaubavahetusele kaasa aitama. Eesti puhul näeme soovi hoida valuutat, hoida stabiilsust ja usaldusväärsust, soovi liituda eurotsooniga. Me panustame erinevatele asjadele.

Mis saab edasi?

Mis puudutab lähemat tulevikku, siis laovarude taastamise vajadusest tulenev tootmismahdade kasv võib olla päris tugev. Aastane majanduskasv võib tulla korralik, arvestades eriti 2008. aasta lõpu ning 2009. aasta alguse madala võrdlusbaasiga.

Pikemas perspektiivis on kolm võimalust: maailm võib langeda „võla-

deflatsiooni“, kus suured krediidimahud takistavad majanduse taastumist ning deflatsioonist ülesaamist. Võlakoormuse reaalikasv ning suurenevad maha-kirjutamised süvendavad deflatsiooni ning ühtlasi majanduse allakäiku. Teise võimalusena ootab pikk ja vinduv taastumine. Mõeldav on ka kiirem taastumine, juhul kui ametivõimud suudavad asju õigesti teha. Siis kasv paraneb, võlakoormast saadakse lihtsami jagu ning pangad tervenevad. •

Andrew Smith töötab Suurbritannia KPMGs peaökonomistina ning tegeleb makromajanduse ja strateegiateemadega. Ta nõustab majandusküsimustes KPMG juhtkonda ning ühtlasi ka ettevõtte kliente. Enne KPMGga liitumist töötas Andrew peamiselt finantsettevõtetes, aastatel 1985–1997 ettevõtte Credit Lyonnais Eurosecurities peaökonomisti ja investeerimisstrateegina.